

WZGÓRZA DALKOWSKIE

WZGÓRZA
DALKOWSKIE

REDAKCJA I OPRACOWANIE:

Przemysław Maksymów
Tadeusz Walkowiak
Krzysztof Szustka
Antoni Bok

OPRACOWANIE:

Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”
ul. Wrocławska 41, 59-220 Legnica
www.ZielonaAkcja.pl

NA ZLECENIE:

Lokalna Grupa Działania Fundacja Porozumienie Wzgórz Dalkowskich
ul. Głogowska 1, 67-124 Nowe Miasteczko
tel./fax.: 068 388 84 31
www.wzgorzadalkowskie.pl
e-mail: biuro@wzgorzadalkowskie.pl

ZDJĘCIA:

Grzegorz Bobrowicz, Krzysztof Szustka, Wojciech Kowalski

WYDAWCA:

NOMAD Paweł Żyłuk
al. Rzeczypospolitej 15, 59-220 Legnica, tel. 076 854 01 64
www.nomad-reklama.pl

Legnica 2008, wydanie I, nakład 1500 egz.

ISBN

WZGÓRZA DALKOWSKIE

Projekt finansowany w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" w zakresie działania Pilotażowego Programu LEADER+, Schemat II

Projekt współfinansowany ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska we Wrocławiu

SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy do Państwa rąk pierwsze wydanie albumu poświęcone przyrodzie i zabytkom Wzgórz Dalkowskich. Album powstał dzięki realizacji przez Fundację Porozumienie Wzgórz Dalkowskich Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu LEADER+ – Schemat II.

Teren działania naszej fundacji to obszar części dwóch województw: dolnośląskiego i lubuskiego, części 4 powiatów: polkowickiego, głogowskiego, nowosolskiego i żagańskiego oraz 12 gmin ze Wzgórz Dalkowskich: gmina Gaworzycy, Grębocice, Radwanice, Jerzmanowa, Żukowice, Nowe Miasteczko, Szprotawa, Kożuchów, Bytom Odrzański, Polkowice, Brzeźnica, Niegosławice.

Aż cisną się na usta znane słowa: „Cudze chwalicie, swego nie znacie, sami nie wiecie co posiadacie”. Wielu mieszkańców okolicznych miast przemierza dziesiątki, setki, a nawet tysiące kilometrów w poszukiwaniu odpoczynku, ciszy, spokoju czy nie zapomnianych widoków, wrażeń i przygód. Tymczasem „pod oknem” rozciągają się przepiękne bujne lasy, wspaniałe pejzaże, nowe szlaki Wzgórz Dalkowskich, które coraz to śміiej otwierają oczy turystom.

Obszar wzgórz jest bardzo urozmaicony pod względem krajobrazowym i architektonicznym, dzięki czemu album zawiera przebogatą kolekcję unikatowych zdjęć wspaniałych i doświadczonych fotografów.

Wzgórz Dalkowskie to obszar magiczny, Ci którzy je opuszczają w poszukiwaniu sławy i pieniędzy powracają tu po latach, żeby zamieszkać na stałe. Odwiedzający je turyści spacerują, oglądają i stają w zachwycie z otwartymi ustami. Takie są te nasze wzgórza, ani wyszukane, ani sensownie uporządkowane, a jednak przyciągają i wręcz porażają podróżnych i poszukiwaczy przygód. Co tu przyciąga jak magnes, może piękno krajobrazu, może stare zabytkowe kościoły, pałace i dwory owiane legendami i tajemnicami? A może po prostu ich wyjątkowość. Każdy kto je odwiedził przyznaje, że są doskonałe w swej prostocie, a jednocześnie tworzą świat pełen kolorów i kształtów, tajemnic, historii i legend...

Zarząd Fundacji
Porozumienie Wzgórz Dalkowskich

WZGÓRZA DALKOWSKIE

Zgodnie z podziałem Polski na jednostki fizyczne – geograficzne (J.Kondracki1994) obszar Wzgórz Dalkowskich należy do mezoregionu: Grzbietu Dalkowskiego – stanowiącego część makroregionu Wału Trzebnickiego, który z kolei należy do Nizy Środkowopolskiego.

Ukształtowanie pionowe obszaru wzgórz jest zróżnicowane zarówno pod względem hipsometrycznym jak i pod względem genezy. Znaczną część zajmuje wał moreny spiętrzonej, posiadający bardzo urozmaiconą rzeźbę o dużych deniwelacjach i wysokościach względnych (do 150 m) oraz kulminacjach sięgających do 229 m n.p.m., w okolicach Zimnej Brzeźnicy. W okolicy miejscowości Dalków, Gminy Gaworzycy, erozyjne doliny (jary) są bardzo głęboko wcięte, co związane jest z występowaniem pokrywy utworów lessowych i lessopodobnych.

W ich budowie biorą udział warstwy moreny czołowej spiętrzonej glaciektonicznie, wyznaczając maksymalny zasięg Stadiału Watry zlodowacenia środkowopolskiego. Charakterystyczne dla poszczególnych pagórków jest spłaszczenie partii grzbietowej, w obrębie których nachylenia zboczy wynoszą 5%. Główny grzbiet porożcinany jest przez dolinki o charakterze wciósów. Nachylenie stoków tych dolin wynosi do 20%. Rzeźba terenu charakterystyczna dla opisywanych wzgórz została ukształtowana w wyniku długotrwałych procesów denudacyjnych w warunkach klimatu peryglacjalnego, jaki panował na tym obszarze w czasie ostatniego zlodowacenia. W budowie Wzgórz Dalkowskich biorą udział warstwy neogenu i starszego plejstocenu. Nazwa Wzgórz Dalkowskich pochodzi od niewielkiej wioski znajdującej się w rejonie ich najwyższych wzniesień. Wały wzgórz ciągną się łukiem od Nowogrodu Bobrzańskiego do Chybieni (powierzchnia 1170 km kw.) z północnego zachodu na południowy wschód, na przestrzeni około 90 km., zajmując szerokość od 10 do 15 km. Powstały one przed około 200 tys. lat, w młodszej fazie zlodowacenia środkowopolskiego (stadiał Warty). Wyraźny podział na pasma widać dokładnie w ich wschodniej części. Ku północy opadają one łagodnymi zboczami: do szerokiej Pradoliny Barycko – Głogowskiej, a południowo – zachodnie stoki dochodzą do silnie sfałdowanej denno – morenowej Równiny Szprotawskiej, obfitującej w błota i torfowiska bagienne.

BOGACTWO PRZYRODNICZE

Wzgórza Dalkowskie zaliczane dotychczas do Okręgu Borów Dolnośląskich, posiadają florę i faunę bardzo zbliżoną do Krainy Wzgórz Trzebnicko — Ostrzeszowskich z podziału: Pas Kotlin Podgórskich.

Walory przyrodnicze Wzgórz Dalkowskich są ogromne. Kilkadziesiąt, a nawet kilka set gatunków roślin i zwierząt chronionych lub częściowo chronionych, w tym gatunki rzadkie i narażone na wyginiecie, wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin i Zwierząt. Ponadto na paśmie Wzgórz Dalkowskich występują następujące formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody „Dalkowskie Jary”

Rezerwat przyrody Dalkowskie Jary został utworzony w 1972 roku o łącznej powierzchni 17,67 ha. W 2003 roku rezerwat został powiększony do 36 ha. Powołanie go ma na celu objęcie ochroną przede wszystkim buczynę i rozłozyste dęby. Drzewa w tym rezerwacie (przeważnie dęby) osiągają wiek przekraczający nawet 200 lat. Bardzo dobrze zadomowiły się tu drzewa zagraniczne takie jak: dąb czerwony, sosna czarna oraz akacje — przywiezione z Ameryki, czy brzoza omszona — z Syberii. Nie można oczywiście pominąć naszej polskiej wspaniałości — drzew rodzimych: dębu szypułkowego, bezzypułkowego, buka pospolitego, topoli, osły czarnej, brzozy brodawkowatej, osiki, sosny pospolitej, jodły, modrzewia i świerka.

W rezerwacie „Dalkowskie Jary” odnajdziemy 7 pomników przyrody, które uwzględniają buki (150 — 200 lat) i lipę przekraczającą 150 lat. Prócz osobliwości przyrodniczej w rezerwacie tym można odnaleźć wiele śladów z historii człowieka. Między innymi jedno z wielu tu występujących grodzisk plemion „Dziadoszan”, które skolonizowało Wzgórza Dalkowskie w VI w n.e. Osiedlili się tu za nim założyli osadę w Pradolinie Odry, na co wskazuje dokumentacja i badania archeologiczne. Przyczyną będzie za pewne bogactwo lasów dalkowskich w zwierzynę i owoce leśne oraz bardzo żyzne gleby. Lasy te bogate są do dziś w sarny, łanie, jelenie, dziki, borsuki, zające, lisy, łasice, normic itp. Z ptaków wyróżnia się tu najczęściej spotykane kuropatwy, szpaki, kaczki, dzięcioły, sikorki, sroki, słowiki, wróble. Z drapieżnych myszolowy, jastrzębie, jastrzębie gołębiarze, sowy.

Każdy z miłośników przyrody, znajdzie tu coś dla siebie. Ponadto rezerwat ten położony jest na pieszym szlaku, oznaczony kolorem czarnym. Polodowcowa rzeźba terenu, którego najwyższe szczyty dochodzą do 230 m n. p. m., w dodatku z bardzo stromymi podejściami, stanowią wyzwanie dla każdego prawdziwego turysty.

Rezerwat przyrody „Annabrzeskie Wąwozy”

Na terenie Wzgórz Dalkowskich położony jest leśny rezerwat przyrody: „Annabrzeskie Wąwozy” o powierzchni 55,83 ha, charakteryzuje się bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu, głębokimi wąwozami, zboczami o spadach dochodzących do 100 m i porastającymi je fragmentami lasu mieszanego, zachowanego w bardzo dobrej kondycji. Dominującymi zbiorowiskami leśnymi tego obszaru są buczyny, łęgi i olsy. Bardzo bujna i obfita roślinność pozwala nam na zaobserwowanie ciekawych zbiorowisk florystycznych. Zwiedzanie tego rezerwaty polecam gorąco wszystkim botanikom oraz miłośnikom roślin. Ponadto na przyległych do rezerwatu polanach zauważyć można ciekawe owady w tym rzadkie motyle. W runie leśnym występują między innymi: konwalia majowa, zawilec żółty, gajowy, śmiałek damiowy oraz paproć orlica pospolita. Z jednego tu obecnych wzgórz rozciąga się wspaniały widok okalający całą okolicę. Na wzgórzu tym umieszczona jest dwu piętrowa wieża widokowa (w dobrym stanie).

Do rezerwatu najłatwiej dotrzeć jest Zimnej Brzeźnicy (trasa E65, parking przydrożny), skąd pieszo należy pokonać odcinek około 2 — 3 km w kierunku północnym.

Od lipca 2005 r. rezerwat ten został włączony do szlaku pieszego — czarnego, tak jak opisywany przez zemnie już wcześniej rezerwat dalkowski. Dzięki dobrze wykonanym oznaczeniom możemy śmiało dotrzeć do rezerwatu „Annabrzeskie Wąwozy” z Dalkowa, po drodze zwiedzając rezerwat przyrody „Dalkowskie Jary”. Jednak trasa nie jest łatwa i dość męcząca, bowiem aby dotrzeć do rezerwatu „Anabrzeskie Wąwozy” musimy przejść pieszo około 8 km po pagórkowatym terenie. Jednak widoki, które zobaczymy po drodze, godne są wszelkich poświęceń.

Rezerwat przyrody „Buczyna Jakubowska”

Utworzony w 2001 r. na mocy Rozporządzenia Wojewody Dolnośląskiego z dnia 5 maja 2001r. jako rezerwat fitocenotyczny leśny w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajo-
brazowych, unikalnych fragmentów bukowych oraz grądów i łęgów. Rezerwat zajmuje powierzchnię 19,54 ha. Znajduje się w miejscowości Jakubów (gmina Radwanice, powiat Polkowice, województwo

dolnośląskie) Leśnictwie Dobromil. Dużą atrakcją są źródłiska, z których jedno zostało obudowane i znane jest obecnie pod nazwą Źródła św. Jakuba oraz związana z nim legenda o uzdrawiającej mocy jego wody. Znajduje się tu stanowisko bluszczu pospolitego *Hedera helix*, rośliny objętej ochroną całkowitą. W 2003 roku utworzono na terenie rezerwatu ścieżkę edukacyjną, w celu podniesienia dydaktycznych walorów tego miejsca.

W dniu 05.01.2001 r. utworzono na podstawie rozporządzenia Wojewody Dolnośląskiego (Dz. U. W. Dol. nr 2, poz. 22) rezerwat przyrody pod nazwą “Buczyna Jakubowska” o powierzchni 19,54 ha. Rezerwat został utworzony w celu zachowania unikalnych fragmentów starych lasów bukowych na Wzgórzach Dalkowskich, zróżnicowanych lasów liściastych z grupy grądów i łęgów z szeregiem chronionych gatunków flory i ornitofauny.

Rezerwat przyrody „Uroczysko Obiszów”

Rezerwat przyrody „Uroczysko Obiszów” utworzony zarządzeniem nr 72 MLiPD z 23.06.1972 roku o powierzchni 6,28 ha. Celem utworzenia rezerwatu była ochrona fragmentu lasu dębowego pochodzenia naturalnego na siedlisku lasu świeżego ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych. Lasy rezerwatu do 1945 roku stanowiły własność państwa. Odnośnie przeszłej niemieckiej gospodarki leśnej brak danych źródłowych. W okresie powojennym z chwilą powstania pierwszych projektów utworzenia rezerwatu zaniechano całkowicie pobierania użytków. Prowadzono jedynie cięcia sanitarne. Rezerwat położony jest na terenie pagórkowatym (różnica wzniesień od 140 - 170 m npm), z klimatem łagodnym, średnią ilością opadów (580 mm) i średnią temperaturą roczną 8,3oC.

W części środkowej występują źródłiska, które wykorzystywane są pod ujęcie wody pitnej (jeszcze z okresu przedwojennego). Budowę geologiczną terenu na którym położony jest rezerwat kształtował lodowiec. Zostały naniesione osady dyluwialne w postaci piasków gliniastych z domieszką żwiru i kamieni na glinie. Taki skład mechaniczny oraz właściwości fizyko - chemiczne przyczyniły się do wytworzenia gleby brunatnej właściwej, a na nieznacznej powierzchni skrytobelicowej. W rezerwacie podlega ochronie dobrze wykształcony fragment lasu grądowego *Galio sylvatici* - *Carpinetum*, o stosunkowo bogatej i naturalnej florze rodzimej, co jest szczególnie cenne na obszarze cechującym się generalnie ubóstwem florystycznym, wysokim zanieczyszczeniem powietrza oraz silnym przekształceniem szaty roślinnej.

Rezerwat przyrody „Uroczysko Obiszów” pełni faktycznie funkcję strefy sanitarnej ujęcia wody zaopatrującej wieś Dobiszów. W miejscu byłych źródlisk znajdują się trzy studnie zbierające wodę, która grawitacyjnie przesyłana jest do odbiorców. Jego szatę roślinną stanowią następujące gatunki drzew: jawor, sporadycznie grab, świerk oraz fragment lasu dębowego pochodzenia naturalnego na siedlisku lasu świeżego. Jego wysokość waha się od 120-200 m n.p.m. W rezerwacie znajdują się źródłiska, które już w okresie przedwojennym były wykorzystane jako ujęcia wody pitnej.

Według Dobrowolskiego wśród walorów przyrodniczych występuje 175 gatunków roślin naczyniowych w tym 14 gatunków należących do flory górskiej.

Rezerwat przyrody „Dąbrowa Brzeźnicka”

Rezerwat leśny „Dąbrowa Brzeźnicka” została utworzona w 1989 roku. Celem utworzenia rezerwatu było zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i społecznych fragmentów grądu i dąbrowy świetlistej z licznymi dębami pomnikowymi. Rezerwat obejmuje powierzchnie 5,88 ha znajduje się na terenie leśnictwa Brzeźnica w Nadleśnictwie Krzystowice i podlega ochronie częściowej. Położone jest w południowej części kompleksu leśnego obrębu Miodnica. Usytuowana jest po obu brzegach malowniczo wijącej się rzeczki Brzeźnicy i strumienia będącego jej dopływem. Teren rezerwatu na charakter równiny morenowej falistej.

W rezerwacie zachowały się drzewostany w stanie naturalnym lub bardzo zbliżonym do naturalnego z dębami w pierwszym piętrze i grabami w drugim. Prócz tego można tu spotkać lipy, jawory, osiki, topole białe, buki, wiązy, jesiony i introdukowaną sosnę wejmutkę czy daglezie zieloną. Teren ten w bardzo nieznacznym stopniu był narażony na wpływy cywilizacji, dzięki bezzrębowemu sposobowi użytkowania i odnawiania w „Dąbrowie Brzeźnickiej”, została zachowana pełna gama nizinnych typowych polskich gatunków lasotwórczych. Prawidłowe stosunki wodne i bogaty typ siedliskowy lasu (las mieszany, las mieszany świeży) umożliwia wzrost licznym gatunkom krzewiastym i roślinom runa. Rosną tutaj czeremchy, trzmielina, kruszyna, porzeczka czarna, a w runie spotykamy takie gatunki jak: gwiazdnica wielkokwiatowa, konwalijka dwulistna, borówka czernica, dziurawiec zwyczajny, jasnota żółta, czyściec leśny, trzcinnik piaskowy glistnik jaskółcze ziele, liczne gatunki bodziszków, szczawik zajęczy lub fiolet leśny. Oprócz wiodących zespołów leśnych, jakimi są w rezerwacie dąbrowy świetliste i grady rosną tutaj lasy brzozowo — dębowe. Rosnące gatunki ptaków typowe dla naszego kraju dziko żyjące ssaki — sarny, lisy, dziki, zające i liczne drobne zwierzęta. Wzdłuż strumienia będącego dopływem

rzeki Brzeźnicy tworzą się urokliwe oczka wodne, z których chętnie korzystaj dziki. Rezerwat „Dąbrowa Brzeźnicka „, nie ma charakteru zamknięcia i jest otwarty dla wszystkich zwiedzających.

Obszar chronionego krajobrazu Wzgórza Dalkowskie

Obszar chronionego krajobrazu Wzgórza Dalkowskie położony jest na krańcach północnych byłego województwa legnickiego.

Wzgórza Dalkowskie są częścią tzw. Gór Kocich, a chronologicznie należą do starszego zlodowace-
nia stanowiącego morenę czołową stadiału trzebnickiego. Ich budulcem są więc piaski, iły, żwiry
trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona. Liczne pagórki i grzbi-
ety (często bez nazw) są poprzecinane szerokimi dolinami i w odróżnieniu od morenowych wzgórz
znajdujących się na ziemi lubuskiej, w ogóle nie posiadają jezior rynnowych . Koło Dalkowa wzgórza
osiągają najwyższą wysokość do 230 m. n.p.m. w tym rejonie ich deniwelacja (wysokość względna)
dochodzi niekiedy do 100 metrów. Do piękniejszych wzniesień, z których roztaczają się malownicze
widoki na okolicę należą: Bonowska Góra – 229 m. n.p.m. ,Dalkowskie Wzgórza – 230 m. n.p.m., Góra
Świętej Anny – 175 m. n.p.m.

Na stokach Wzgórz Dalkowskich brak jest większych cieków wodnych. Początek biorą jedynie niewielkie
rzeczki: Przychowska Struga, Młynówka, Dobrzejówka. Natomiast w wielu wąwozach spotykamy liczne
źródłka i małe strumyki.

Lesistość omawianego obszaru jest niewielka, bo zajmuje zaledwie 10% całości powierzchni. Wysoka
jakość gleb środkowej części zadecydowała o uprawach rolnych. Dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu,
żyznym glebom oraz łagodnemu, specyficznemu klimatowi zachowało się tu wiele ciekawych zbiorow-
isk roślinnych. Lasy znajdujące się najczęściej na siedliskach nieborowych. Dzięki urozmaiconej rzeźbie
występują niewielkimi płatami i tworzą przede wszystkim monokultury sosnowe. Najważniejsze
w naturalnym odnawianiu się oba gatunki dębów (szypułkowego i bezszypułkowego). Jedna większa
grupa dębu szypułkowego jest chroniona w postaci rezerwatu przyrody. Gleby żyzniejsze, zwłaszcza
liczne wąwozy zajmuje buk (buczyna pomorska) trzy największe naturalne obszary lasu bukowego
zostały także uznane za rezerwat przyrody. Dodać należy, że w miejscach o większym nachyleniu
dominuje świerk. Naturalny drzewostan tego obszaru składał się więc niegdyś z lasów dębowo –
świerkowych oraz buczyny. Dopiero w późniejszym okresie sztucznie wprowadzono sosnę. Inny rodzaj
lasu stanowiły również grądy oraz w obszarach źródliskowych i wzdłuż potoków łęgi jesionowe. W
lasach zachowało się jeszcze dużo drzew już pomnikowych, których naukowcy naliczyli około 200.

Ze względu na piękno krajobrazu, wartości przyrodnicze i architektoniczne na obszarze Wzgórz
Dalkowskich przymierzano się do utworzenia parku krajobrazowego. Jednak „wyższe czynniki”, biorąc
pod uwagę rygory związane z istnieniem takiego parku, utrudniające funkcjonowanie hutnictwa
i górnictwa miedziowego zgodziły się jedynie na utworzenie w dniu 28 czerwca 1982 roku obszaru
chronionego krajobrazu, zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody z 2004 r., o powierzchni 26,3 km2,
przyjmującego także nazwę: „DALKOWSKIE WZGÓRZA”.

Panorama Wzgórz Dalkowskich z kościołem w Kwielicach — fot. Grzegorz Bobrowicz

Kraśnik karyński (*Zygna camiolica*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

← Pagórki kserotermiczne w okolicach Ogorzelca – fot. Grzegorz Bobrowicz

Wzgórza w wieczornym słońcu czerwienią – fot. Grzegorz Bobrowicz

Para gąsiorków (*Lanius collurio*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Wilżyna ciernista (*Ononis spinosa*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Małownicze sosny na wzgórzu koło Kurowa Małego – fot. Grzegorz Bobrowicz

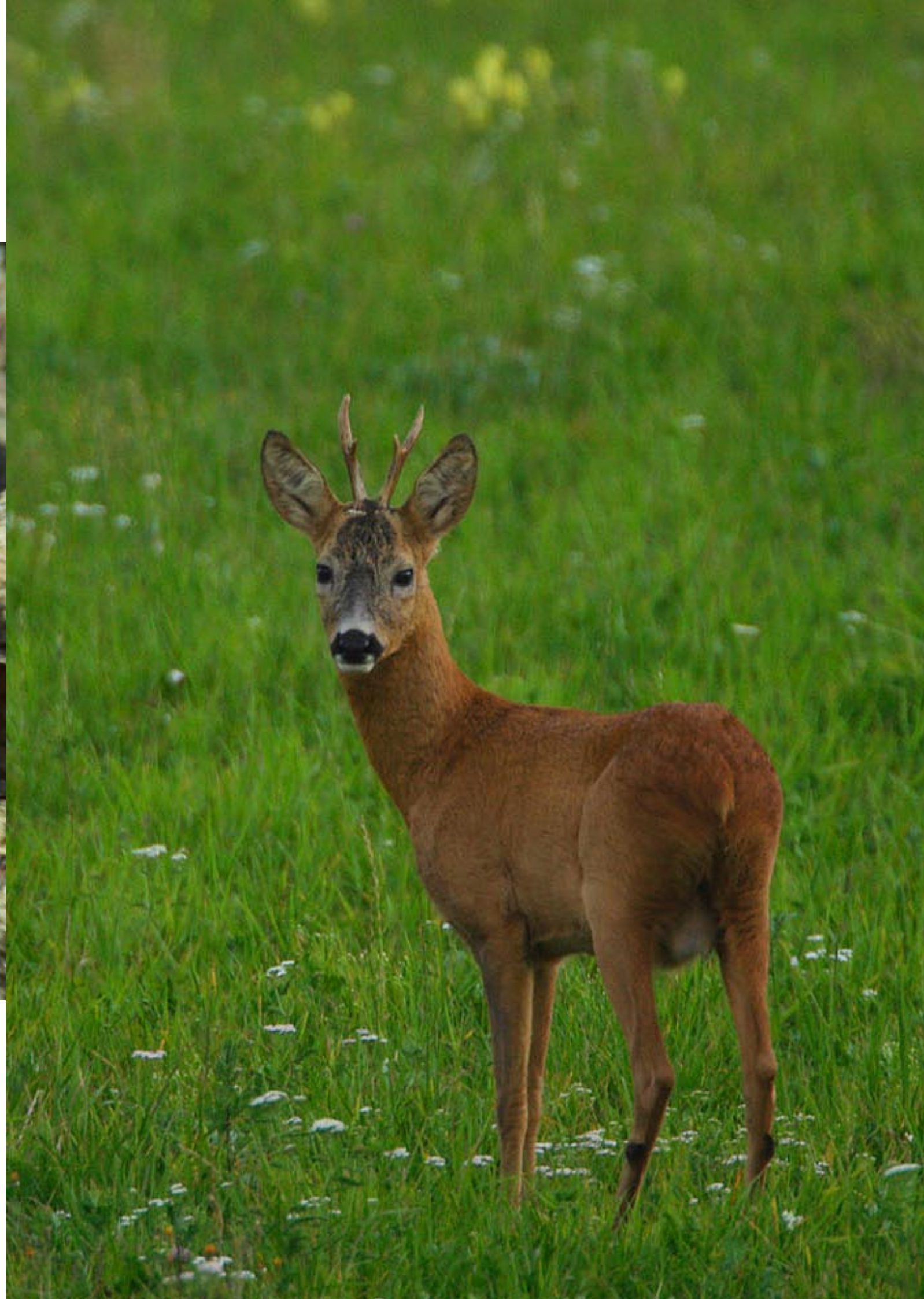
Bocian biały (*Ciconia ciconia*) – fot. Krzysztof Szustka

Wzgórze w okolicach Kurowa Małego – fot. Grzegorz Bobrowicz

Motylek – fot. Wojciech Kowalski

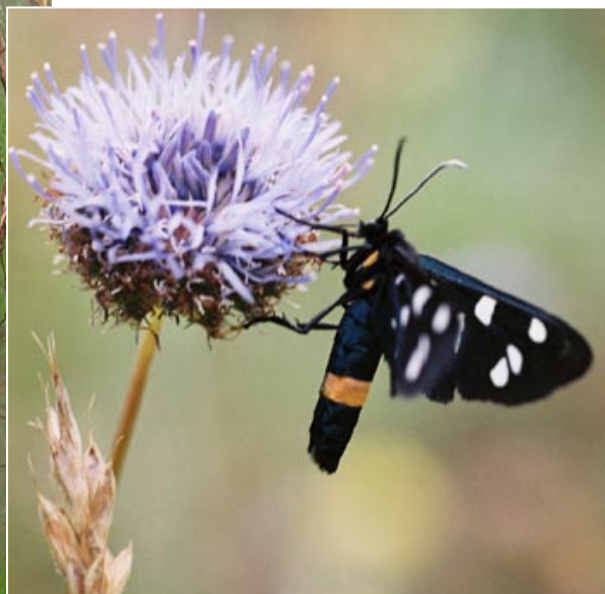
Kozioł samy (*Capreolus capreolus*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Storczyk kukulka szerokolistna (*Dactylorhiza majalis*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pająk darownik przedziwny (*Pisaura mirabilis*) na centurii pospolitej (*Centaurium erythraea*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Robal – fot. Wojciech Kowalski

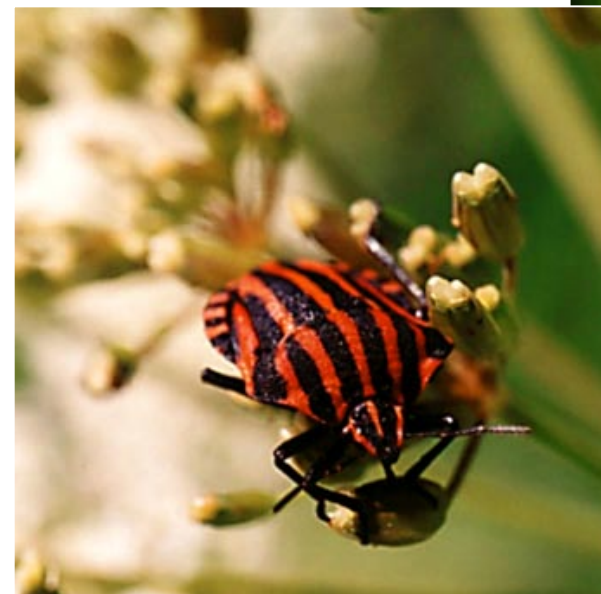

Krajobraz – fot. Krzysztof Szustka

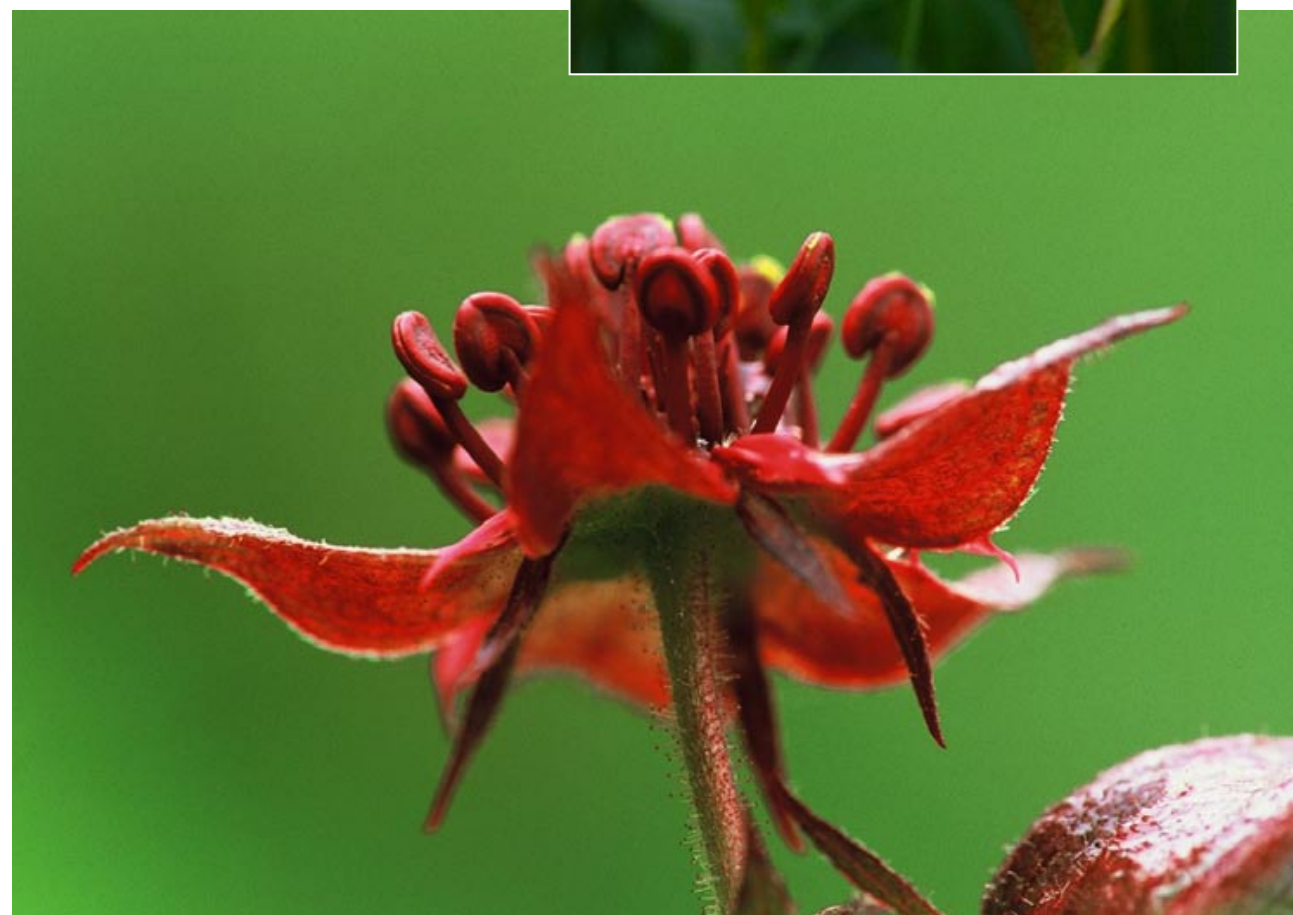

Kwiatek – fot. Wojciech Kowalski

Siedmiopalecznik błotny (*Comarum palustre*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Robal – fot. Wojciech Kowalski

Bobrek trójlistkowy (*Menyanthes trifoliata*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pomnikowa aleja dębowa w Nowym Dworze w gm. Polkowice – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pomnikowa aleja dębowa w Nowym Dworze – fot. Grzegorz Bobrowicz

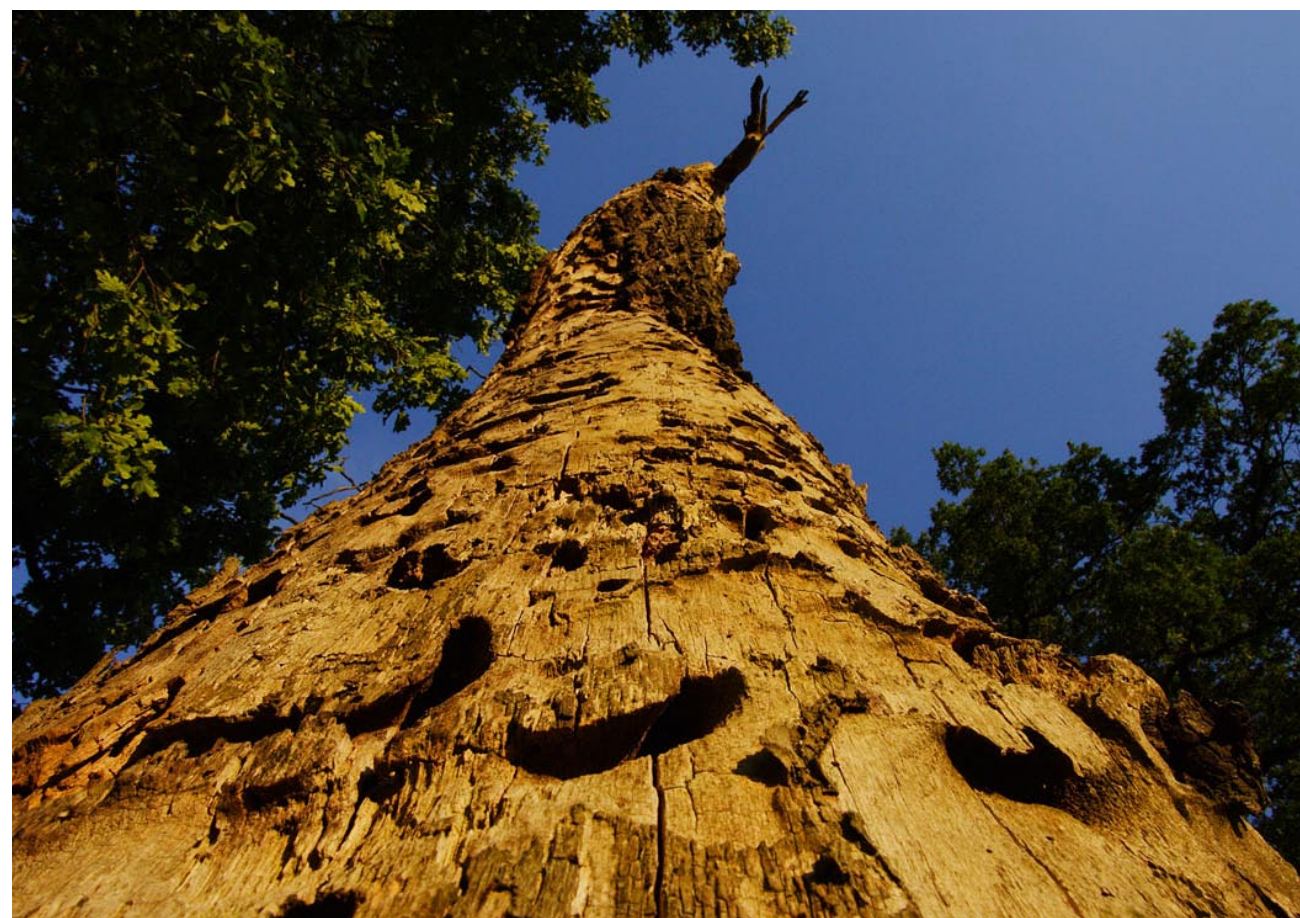
Drzewo – fot. Piotr Bober

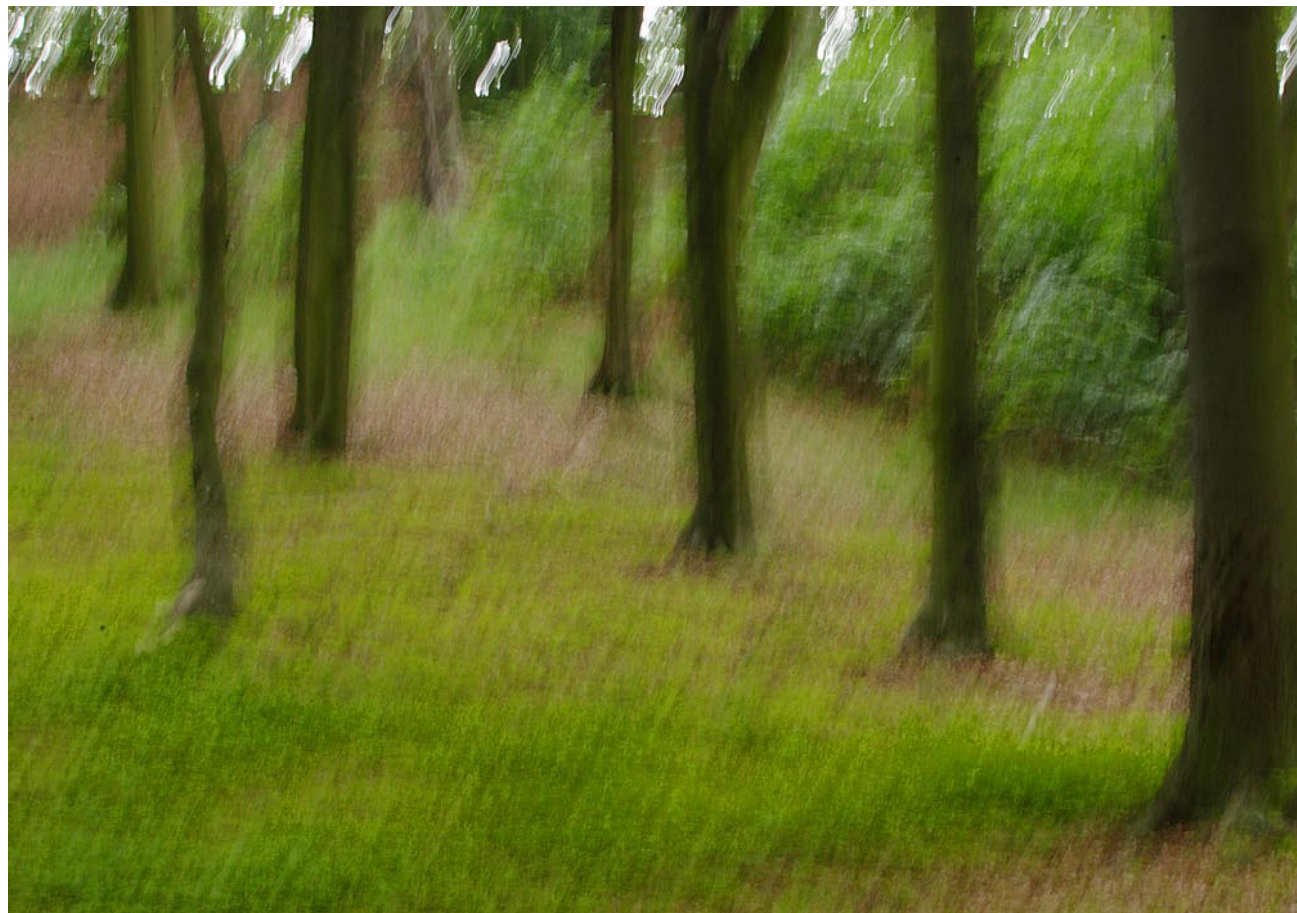
Rezerwat przyrody „Buczyna Jakubowska” przy źródle św. Jakuba – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pisklęta kapturki (*Sylvia atricapilla*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Stary dąb w Czernej z korytarzami larwalnymi kozioroga dębosza (*Cermabyx cerdo*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

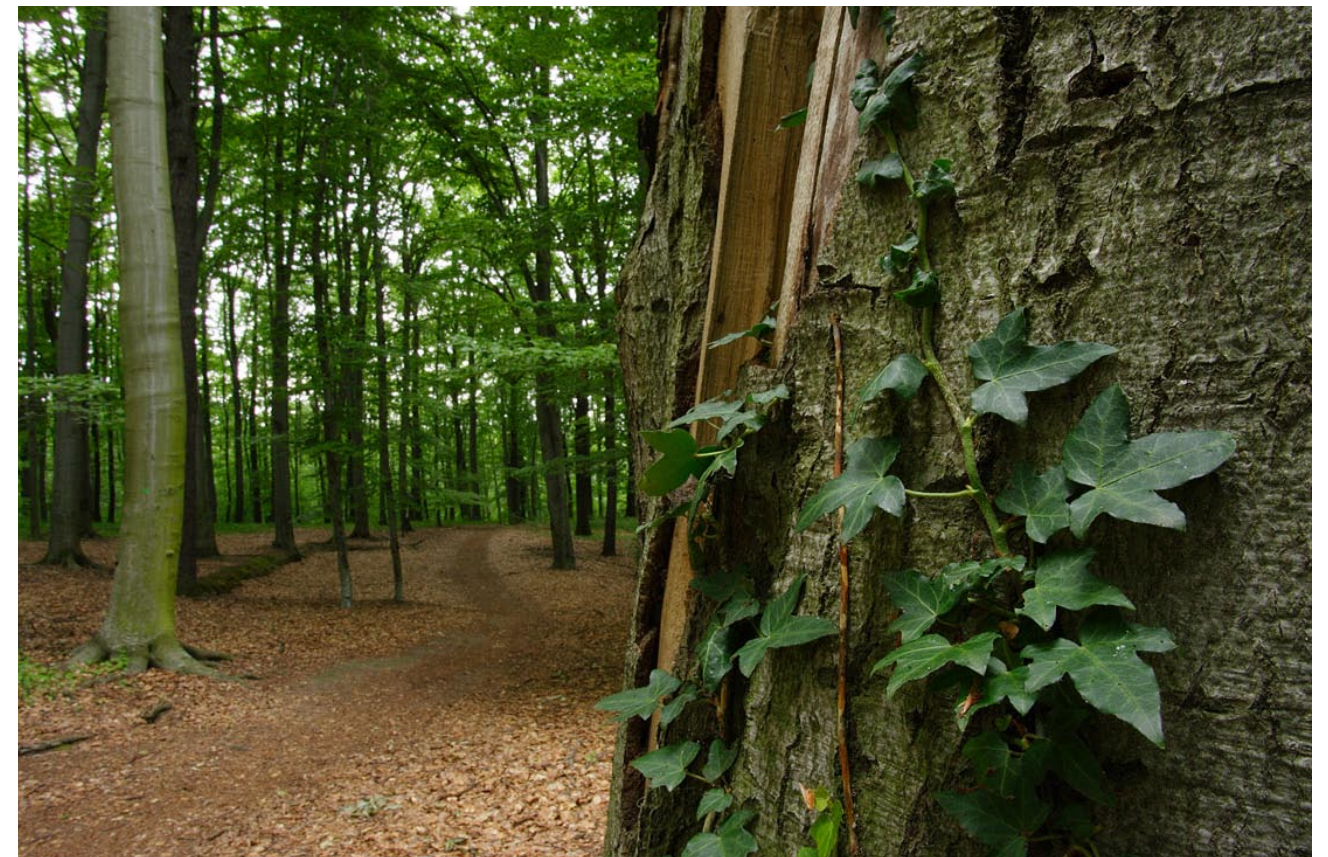
Rezerwat przyrody „Dalkowskie Jary” – impresja z buczyny... – fot. Grzegorz Bobrowicz

... i paprotka zwyczajna (*Polypodium vulgare*) na skarpie – fot. Grzegorz Bobrowicz

Dzwonek pokrzywolistny (*Campanula trachelium*) w rezerwacie przyrody „Dalkowskie Jary” – fot. Grzegorz Bobrowicz

Bluszcz pospolity (*Hedera helix*) na buku w rezerwacie przyrody „Buczyna Jakubowska” – fot. Grzegorz Bobrowicz

Buczyna_Jakubowska – fot. Krzysztof Szustka

— Dzieciół duży (*Dendrocopos major*) przy dziupli w starym buku – fot. Grzegorz Bobrowicz

Rezerwat przyrody „Annabrzeckie Wąwozy” – fot. Grzegorz Bobrowicz

Rezerwat przyrody „Uroczysko Obiszów” – fot. Grzegorz Bobrowicz

Wachlarzowiec (flagowiec) olbrzymi (*Merulius giganteus*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

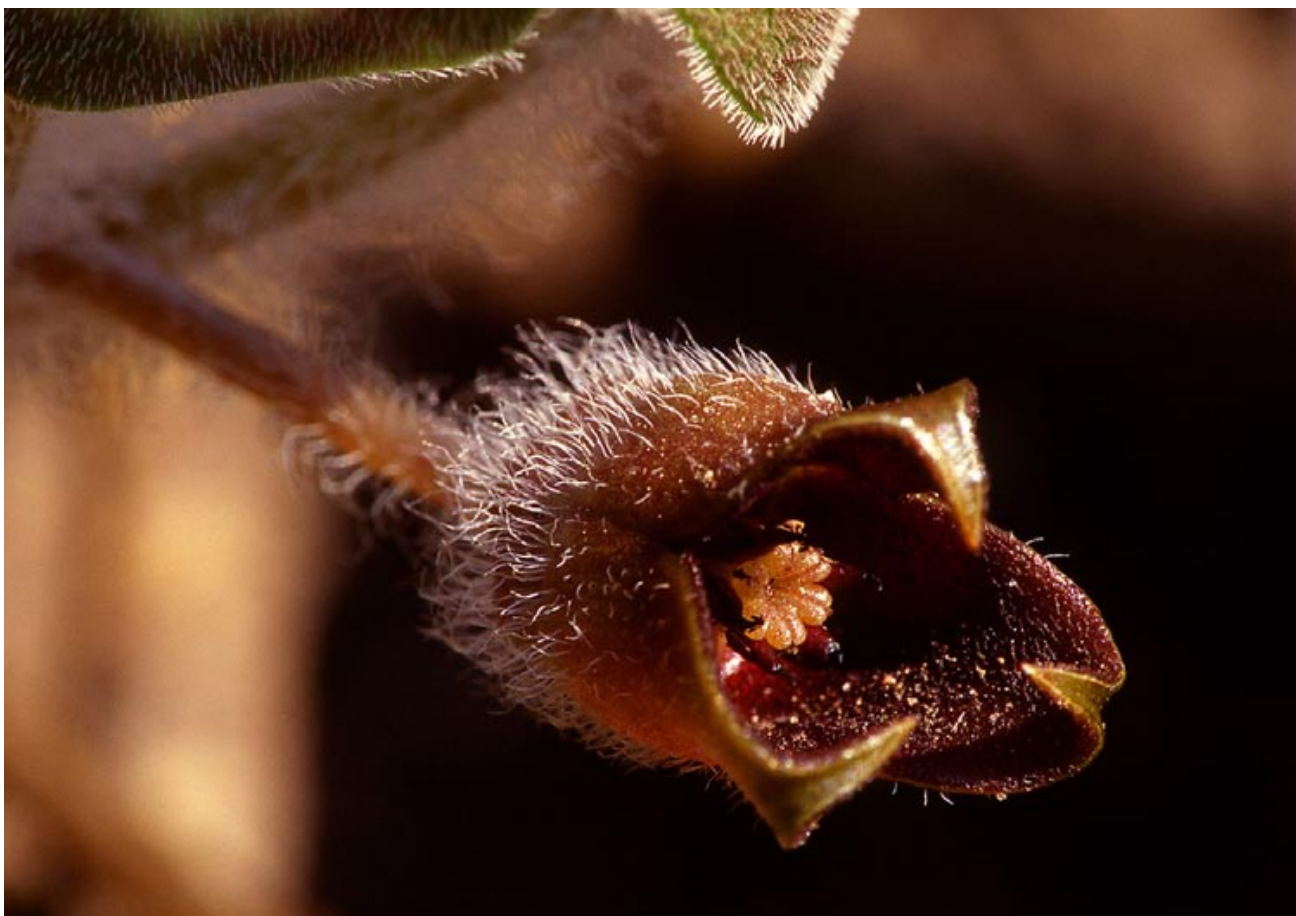
Purchawica olbrzymia (*Langermania gigantea*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Wiewiórka (*Sciurus vulgaris*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pszczola przy kwiecie lepiężnika różowego (*Petasites hybridus*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Kopytnik pospolity (*Asarum europaeum*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Śnieżca wiosenna (*Leucojum vernum*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Mrówka na śledziennicy skrzętolistej (*Chrysosplenium alternifolium*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Źródliko koło Bądzowa – fot. Grzegorz Bobrowicz

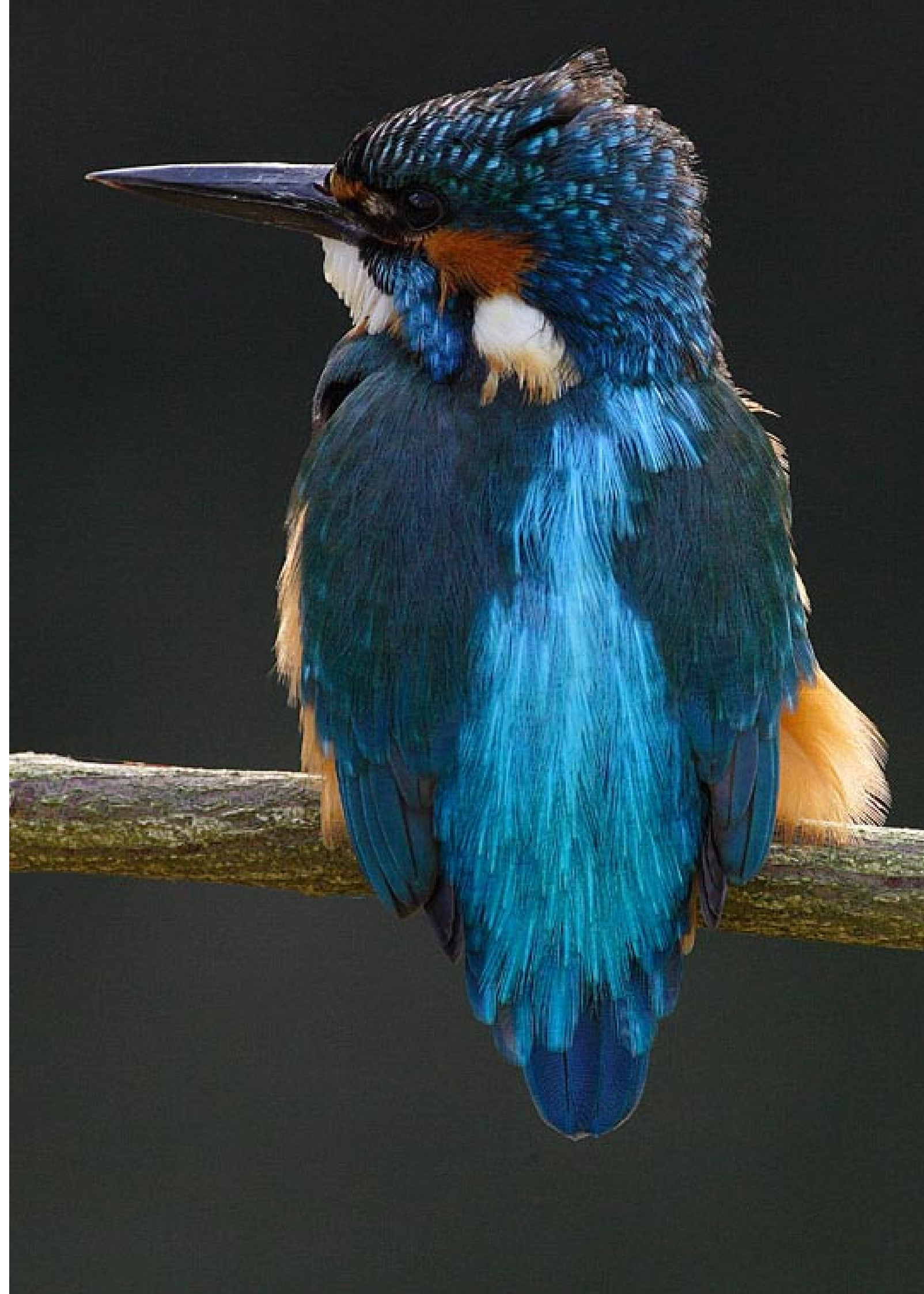
— Jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*) w projektowanym rezerwacie przyrody „Żukowskie Śnieżyce” – fot. Grzegorz Bobrowicz

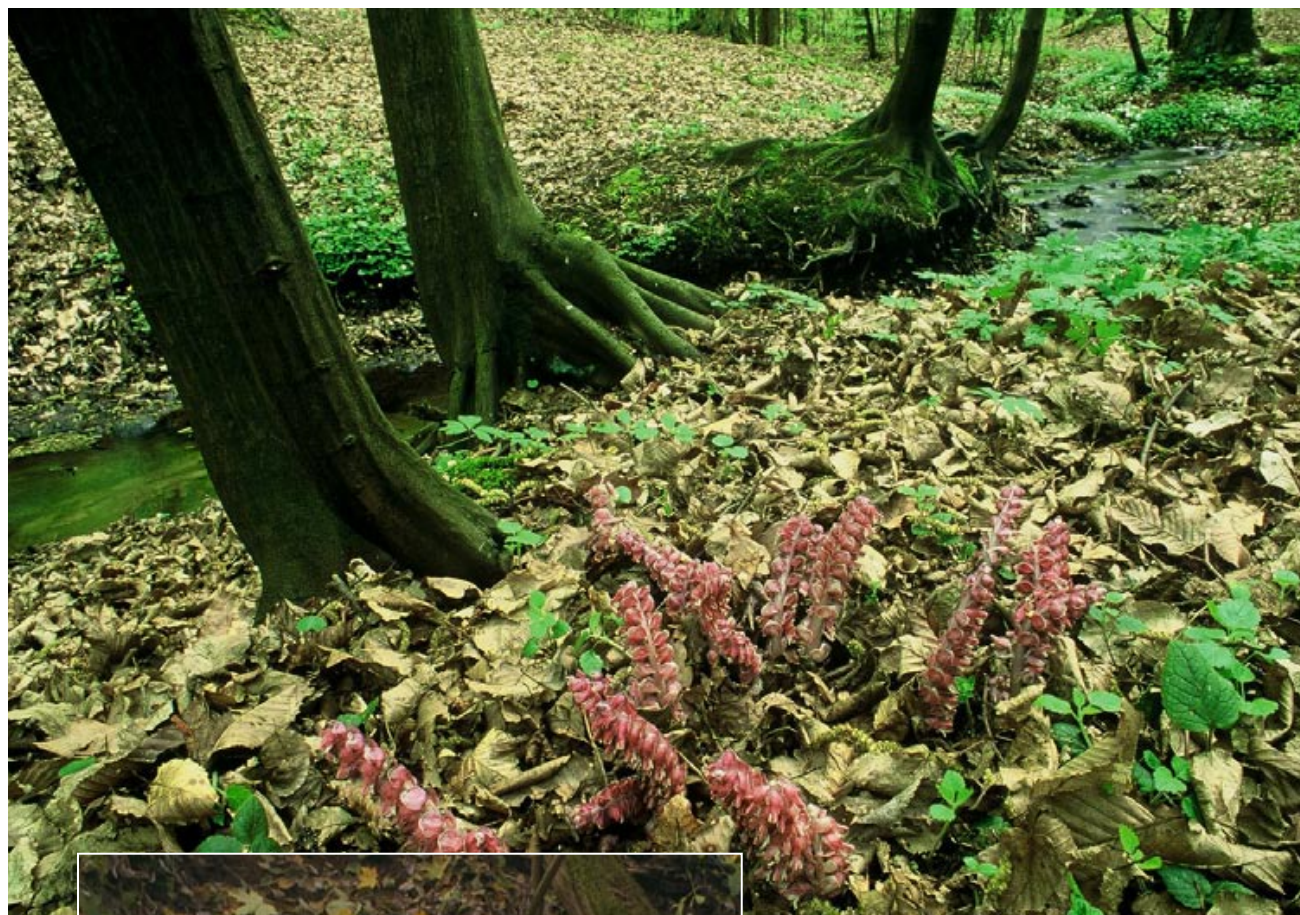
Niebieskie klejnoty – przylaszczka (*Hepatica nobilis*)...

...i barwinek (*Vinca minor*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

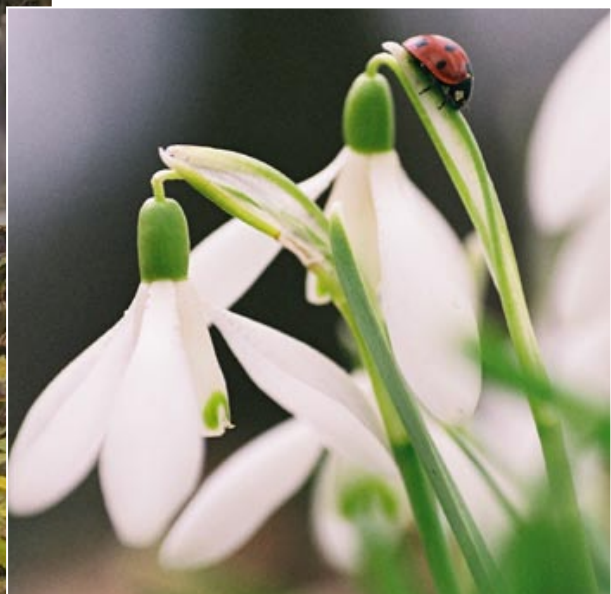
Zimorodek (*Alcedo atthis*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Łuskiewnik różowy (*Lathraea quamaia*) nad Guzickim Potokiem – fot. Grzegorz Bobrowicz

Jesienne listowie na potoku Stobna – fot. Grzegorz Bobrowicz

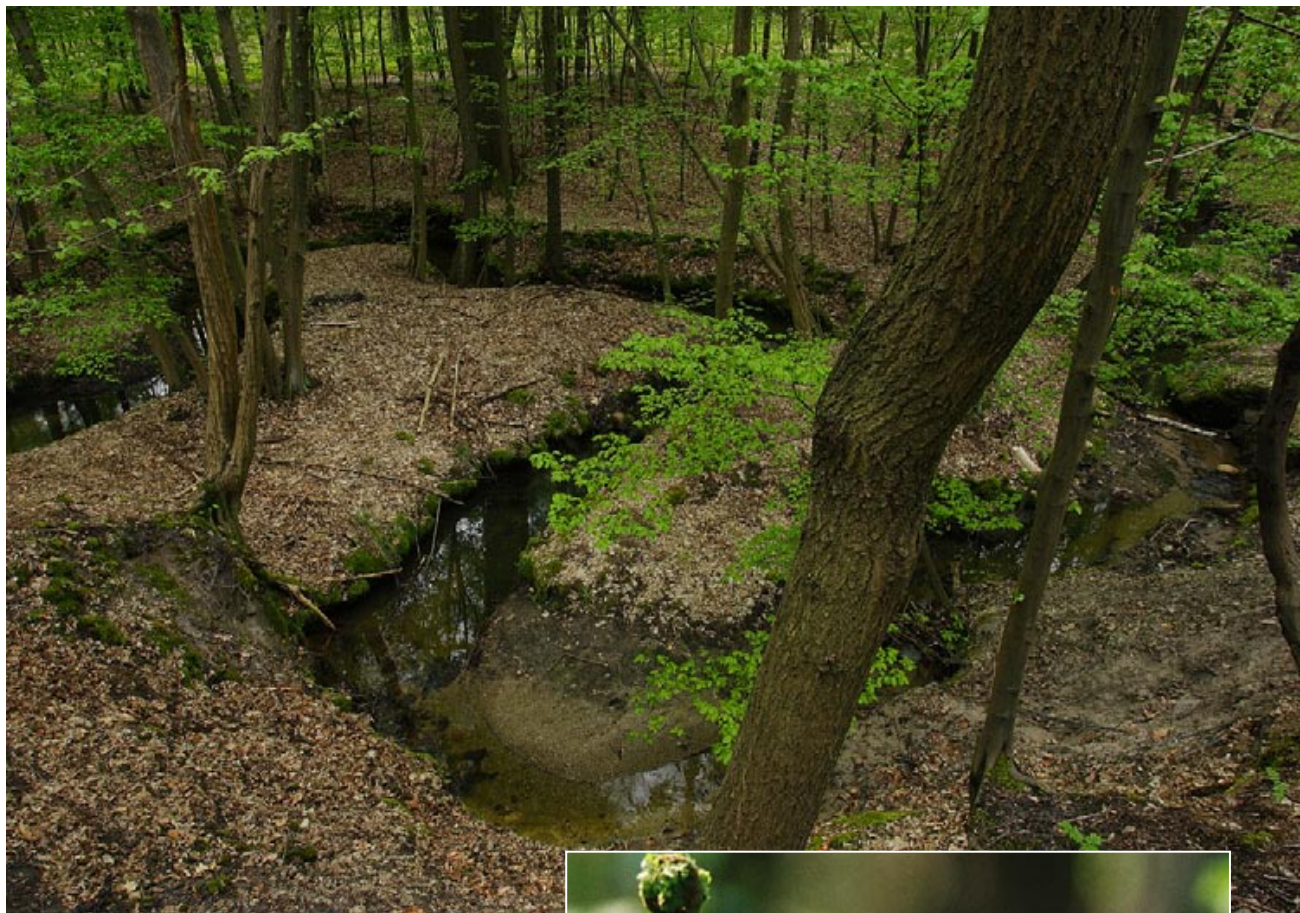
Robal – fot. Wojciech Kowalski

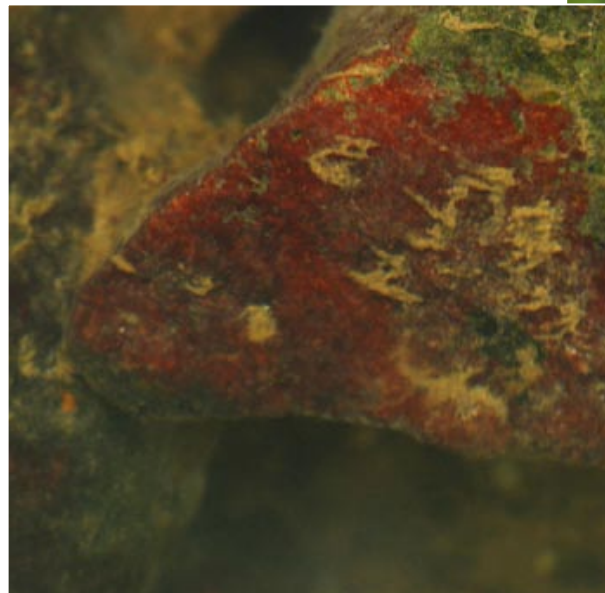
Kokorycz pusta (*Corydalis cava*) nad Żdżarówką – fot. Grzegorz Bobrowicz

Krasnorost – fot. Wojciech Kowalski

Meandry bezimiennego dopływu Brzeźniczanki – fot. Grzegorz Bobrowicz

Krasnorost Hildebrandia rivularis w potoku Brzeźniczanka – fot. Grzegorz Bobrowicz

Paproć – fot. Wojciech Kowalski

Żaba trawna (*Rana temporaria*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Rudzik (*Erithacus rubecula*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Pliszka górska (*Motacilla cinerea*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

— Pióropusznik strusi (*Matteuccia struthiopteris*) nad Brzeźniczką – str. 50-51 – fot. Grzegorz Bobrowicz

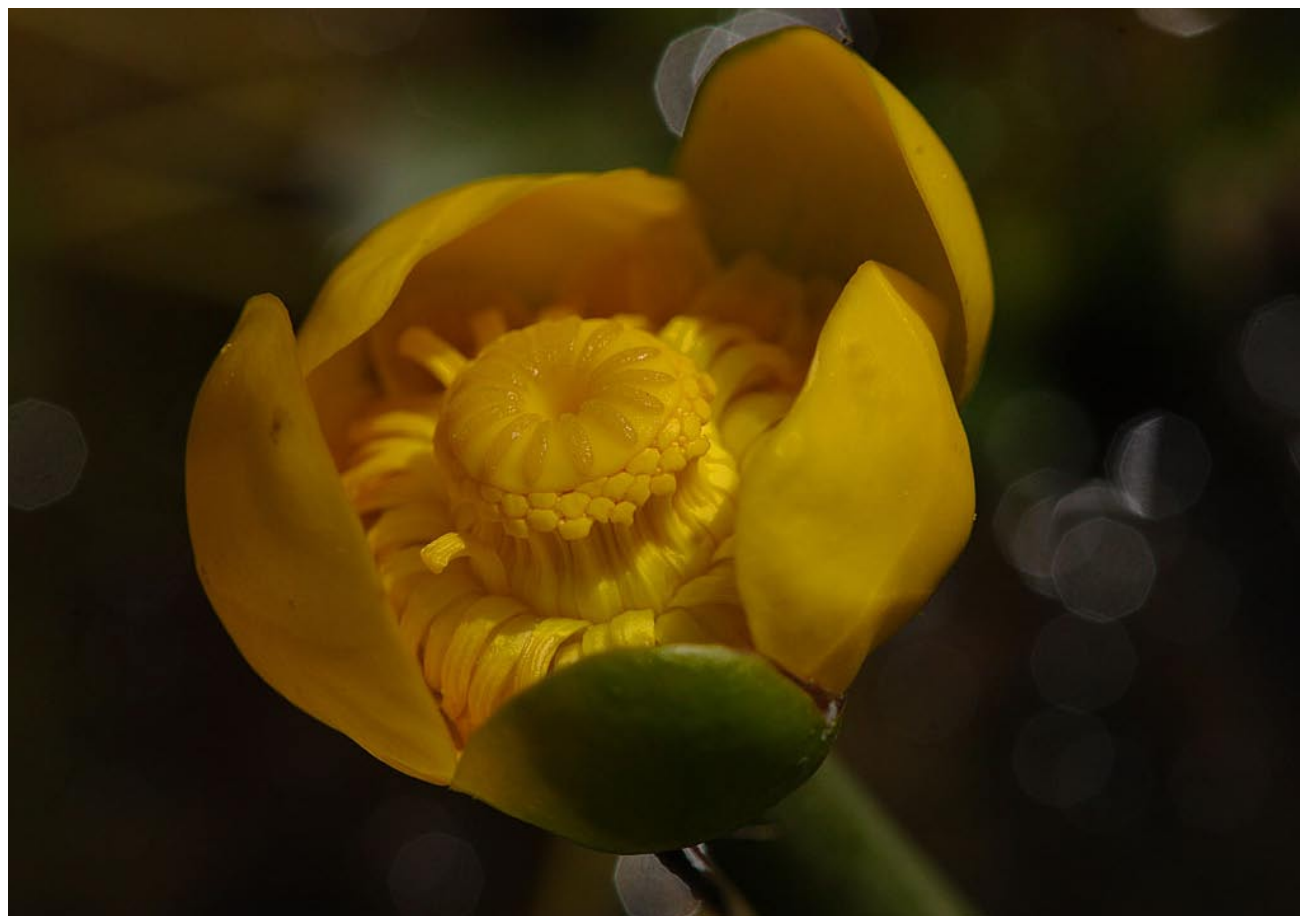

Łabędź niemy (*Cygnus olor*) – fot. Wojciech Kowalski

Muchówka ... – fot. Grzegorz Bobrowicz

Grąźel żółty (*Nuphar lutea*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Kotewka orzech wodny (*Trapa natans*) na starorzeczu Odry w Czernej – str. 54-55 – fot. Grzegorz Bobrowicz

Potok – fot. Krzysztof Szustka

Portret młodego mysiolowa (*Buteo buteo*) – fot. Grzegorz Bobrowicz

Nietoperz – fot. Wojciech Kowalski

Odra u podnóża Wzgórz Dalkowskich – str. 58-59 – fot. Grzegorz Bobrowicz

Kania ruda (*Milvus milvus*) nad Odrą pod Bytomiem Odrzańskim – fot. Grzegorz Bobrowicz

Krajobraz – fot. Krzysztof Szustka

Wzgórza Dalkowskie. Para czarnych ptaków w lesie - dzięcioły czarne (*Dryocopus martius*)... – fot. Grzegorz Bobrowicz

...i w herbie w zespole pałacowo-parkowym w Szczepowie – fot. Grzegorz Bobrowicz

Panorama Wzgórz Dalkowskich z kościołem w Kwielicach – fot. Grzegorz Bobrowicz

Jeździectwo – fot. Krzysztof Szustka

Krajobraz – fot. Krzysztof Szustka

Kościół w Kłobuczynie – fot. Krzysztof Szustka

Ruiny zamku w Jakubowie – fot. Krzysztof Szustka

Wieża gaworzyckich kościołów – po lewej p.w. MB Różańcowej, po prawej – p.w. św. Barbary – fot. Grzegorz Bobrowicz

Nagrobki na murze kościoła p.w. św. Jakuba Apostoła w Jakubowie – fot. Grzegorz Bobrowicz

Grodowiec – fot. Krzysztof Szustka

..... – fot. Grzegorz Bobrowicz

Przeclaw – fot. Krzysztof Szustka

Przydrożna kapliczka koło Grębocic – fot. Grzegorz Bobrowicz

Ratusz w Kozuchowie – fot. Krzysztof Szustka

Dalków – fot. Krzysztof Szustka

..... – fot. Grzegorz Bobrowicz

www.WzgorzaDalkowskie.pl